

## וארא: מצוות במקום מטונף

### שמות פרשת וארא פרק ט

(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה כְּצִאתִי אֶת הָעֵיר אֶפְרַיִם אֶת פִּי אֶל קִנְיָן הַקְּלוֹת וְהַדְּלוֹן וְהַכֹּרֵד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תִּדְעַה פִּי לִיקְנֹךָ הָאָרֶץ:

### רש"י

כצאתי את העיר - מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים:

### תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנ עמוד א

רמי ליה רב אחא בר רב הונא לרבא: מי אמר רבי יוחנן דיבור אסור הרהור מותר, אלמא: הרהור לאו כדיבור דמי. והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכל מקום מותר להרהר - חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא! - שאני התם, דבעינן דוהיה מחניך קדוש, וליכא. הכא נמי כתיב הולא יראה בך ערות דבר! - ההוא מיבעי ליה לכדרב יהודה, דאמר רב יהודה: נכרי ערום אסור לקרות קרית שמע כנגדו. מאי איריא נכרי, אפילו ישראל נמי? - לא מיבעיא קאמר; לא מיבעיא ישראל דאסור; אבל נכרי כיון דכתיב ביה ואשר בשר חמורים בשרם - אימא שפיר דמי, קא משמע לן. - אימא הכי נמי! - אמר קרא זוערות אביהם לא ראו.

### שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן פה ס"ב

אפי' ג [ג] א { להרהר (ה) בד"ת, (ו) [א] א' { אסור (ז) בבית הכסא (ח) ובבית המרחץ ובמקום הטנופת, (ד) והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים. הגה: ואפי' ה [ד] הלכות המרחץ אסור ללמוד במרחץ (ר"ן פ' כירה וב"י בשם א"ח). דברים של חול, מותר לאמרם שם (ט) ב ב' { בלשון הקדש

### משנה ברורה סימן עה ס"ק כ"ט

מותר להרהר בד"ת כשהוא ערום וא"צ לומר כנגד ערוה אחרת שנאמר ערות דבר דיבור אסור הרהור מותר ומ"מ אין לו לשמוע אז ברכה מחבירו לצאת ידי חובה כי א"א לומר שומע כעונה כיון שא"א לו לענות [אחרונים]:

### תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד א

כמה ירחיק מהן ומן הצואה - ארבע אמות. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: לא שנו אלא לאחוריו, אבל לפניו - מרחיק מלא עיניו, וכן לתפלה. איני? והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל! - הכא במאי עסקינן - בבית הכסא שאין בו צואה. איני? והאמר רב יוסף בר חנינא: בית הכסא שאמרו - אף על פי שאין בו צואה, ובית המרחץ שאמרו - אף על פי שאין בו אדם! - אלא, הכא במאי עסקינן: בחדתי. - והא מיבעי ליה לרבינא: הזמינו לבית הכסא מהו, יש זימון או אין זימון? - כי קא מיבעי ליה לרבינא - למיקם עליה לצלויי בגויה, אבל כנגדו - לא. אמר רבא: הני בתי כסאי דפרסאי, אף על גב דאית בהו צואה - כסתומין דמו

### שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן פג ס"א

אסור לקרות כנגד בית הכסא ישן, א [א] א' א' <אפילו (ב) פינו ממנו הצואה. \* <א ויראה לי דהיינו (ג) כשאין לו [ב] מחיצות, \* [ב] א { אבל ב) אם א יש לו (ד) מחיצות, א' { אע"פ שיש בו צואה, קורא כנגדו בסמוך ואינו חושש \* ג) ב' <אם (ה) אין מגיע לו ריח רע.

## רש"י מסכת ברכות דף כו עמוד א

דפרסאי - בחפירה היו, ופיהם ברחוק מן הגומא והוא בשיפוע, והרעי מתגלגל ונופל לגומא.

### שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן פג ס"ד

בית הכסא שהוא בחפירה ופיו ברחוק ד' אמות מן הגומא, והוא עשוי במדרון בענין שהרעי מתגלגל ונופל מיד למרחוק וכן המי רגלים יורדין מיד לגומא, (יא) ד כסתום דמי ומותר לקרות בו אם אין בו ריח רע וגם אין משתינין בו חוץ לגומא. הגה: (יב) <ב> אבל אם ד' משתינין ג' } בהם לפעמים, אסור להרהר בהם בדברי תורה, כ"ש לקרות ק"ש (הגהות מיימוני).

**מש"כ** לעיל דאסור שהיי' הוא אפילו בלא מעשה כן נראה גם מדברי ח"י הר"ן שכתב ל"ו: ד"ה אפי' בשבתא נמי שרי למעבד ל"י פי' ע"י נכרי כש"כ עכשיו לשמות אפי' בשאינה גרופה כדי שיהי' המאכל חס וטוב ומחוקן ומכאן ג"ל כיון דאמר"י דבשבתא שרי למעבד ע"י נכרי דמירי' באינו מסוכן דאי מסוכן גמור אפי' ע"י

ישראל שרי עיי"ש משמע דמדמי שהיי' בע"ש אפי' ע"י ישראל לחמוס בשבת ע"י נכרי דאידי ואידי הוו שבות דלית ב"י מעשה. הגה דעיקר האיסור בע"ש הוא השהיי' שהוא מפלגה ולא ההעמדה על התנור דאל"כ הרי שבות דלית ב"י מעשה לא שרינן לחשאב"ס :

### סימן קי

©2012

#### בית הכסא שברכבות אי דינם כביה"כ קבוע

אוצר החכמה

אן ע"ד השאלה בבתי כסאות שעל הוואגאן אם דינם כביה"כ לענין הולא מביה"כ דלר"ך נט"י יש כמה לדרי קולא אי מחמת שאין מיוחד לביה"כ לבד כי נעשה ג"כ לרחוק פרו וירידו כי יש שם וואסער לייטונג מיוחד לדבר זה וכע"ז כי המג"א סי' פ"ו סק"א לענין גרף דאם סכלי מיוחד גם לתשמיש אחר כגון לשפוך לתוכו שופכין שאין בהם ריח רע גוותר. וכע"ז כי הטו"ז סי' פ"ג סק"א לענין מחילת ביה"כ שאם הוא נעשה גם לבית ל"ח מחילת ביה"כ :

לבושים הוא משום דא"א לפשוט עלמו ערוס בחוץ ע"כ נכנסין שמה לבושים ע"ד לפשוט מלבושיהם ולעמוד בו ערוס ואינו דומה לתשמיש ב' דברים דתשמיש א' אין משמש לחברו. משא"כ בנ"ד עמידתו שם כשהוא לבוש הוא משמש לעמידתו ערוס. וזכור מבואר בחוס' שבת דף מ"ד: בד"ה ומה נר דל"ח יחוד למוקלה רק כשנתייחד לתשמיש מוקלה לבד ולא לתשמיש אחר ע"ש:]

**אמנם** מנדון הטו"ז יש לחלק דשאינה במחילה דמלינו לענין מוזזה דפתח הנעשה בין ב' חדרים אולי בתר היכר ליר ומ"מ אם חדר אי' יותר חשוב אולי עיקר בתר חדר החשוב כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' רפ"ט סק"ו [וע"י שם בבית מאיר ב' פירושים בדברי הש"ך] ה"ג בנ"ד במחילה שמויחד לביה"כ ולחדר אחר חשוב אולי בתר חדר החשוב וחשוב כאלו המחילה נעשה עיקרו לבית ולא לביה"כ אמנם מדברי הגונ"א יש רא"י לכ"ד :

**דיתר ב'** משום דאין הולאה נשארית שם רק נישלות תיקף לחוץ. וזה שגור בפי הלומדים. אך יש וואגאנען שאין פי הביה"כ פתוח למטה ללאח תיקף לחוץ רק אחר עשיית לרכים דוחקין בבית יד הקבוע שם סמוך לביה"כ ועי"ז נפתח החור למטה ויולא לחוץ וגם יחד עם זה המים מדיחין את הביה"כ מלואה וא"כ לכאורה אינו דומה לבתי כסאי דפרסאי דהתם הולאה אין לה הנחה כלל במקום הזה רק שעוברת. ומלינו בגמ' מ"ד דלוא"ס עוברת מותר לקרות ק"ש כנגדה ואע"ג דלא קימ"ל בן רק כרבא דאסור לקרות ק"ש כנגדה היינו דמ"מ שם לוא"ס על"י אבל לענין המקום שיחשב המקום קבוע לביה"כ לכו"פ ל"מ בלוא"ס עוברת ונמה"ט דנתי במק"א דאפשר שמוחר לברך ברכת על הטבילה על השליכות סמוך להמקה [כל שיש שם מחילת גבוהות עשרה] דמ"ש הפוסקים דמוחר לברך בחוץ המקוה כיון שאיט פשוט לרחייה רק לטבילה וגם ל"ח מקום שעומדים ערומים כיון שהוא בחוץ המים ה"ג על השליכות לית מקום שעומדים ערומים כיון שאין פשוט לעמוד שם רק לפבור ערומים ואע"ג דודאי חסור לברך גם נגד ערוס אף שעובר ואינו עומד מ"מ שהיי' נעשה המקום קבוע לעומדים ערומים ל"מ רק אם פשוט לעמוד שם ערוס ולא בעשוי לעבור שם ערוס דומה לביה"כ דפרסאי דאע"ג דלוא"ס עוברת חשוב לוא"ס לאסור לקרות ק"ש כנגדו מ"מ אין המקום נעשה ביה"כ ע"י לוא"ס עוברת כנלע"ד [בבית המרחץ שנעשה רק לטבילה לבד יאין בה זיהומא להנכה ולא למעשה עד שיסכימו לזה גדולי דורנו] משא"כ בנ"ד דהלוא"ס מונח שם זמן מה רק שאח"כ מסירין לוחה ע"י הדחה אפשר דנעשה ביה"כ ע"ז :

**וראיתי** לאי ממחברי זמננו שרצה לומר דדוקא דבר המיוחד לבי' דברים בבי"ח ל"ח מיוחד לדבר מנונה משא"כ דבר שמויחד פ"א לתשמיש מנונה ופי"א לתשמיש נכבד אינו מולא מכלל ביה"כ ורא"י ממש"כ בשו"ע הרב ז"ל מלאדי דאפי' כשמתמסין בו פ"א לתשמיש בזוי סגי לאסור. עוד הביא רא"י מודעת ביח ופרישה סי' פ"ד דחדר הפנימי שבבית המרחץ שעומדים שם ערומים ולבושים אסור ללמוד בו אפי' כשאין שם אדם הגה דאפי' מיוחד לבי' דברים שם בית המרחץ עליו וה"ה לביה"כ עכ"ד . והנה הרב ז"ל כ' בן בסי' פ"ג לענין ביה"כ מיוחד שנעשה לשם ביה"כ ואז די כשמשו בו פעם אי' לענין שיחשב ביה"כ יסן. וא"כ אין רא"י כלל לנ"ד דהתם הוא מיוחד לעולם לתשמיש זה אך דהומנה גרידא ל"מ ולגבי זה מועיל שנשתמש בו פ"א וכע"ז קיימ"ל לענין תשמישי קדושה דבעינן אומני' ור' ב"י וכל שנשתמש בו פ"א חשוב אומני' ור' ב"י משא"כ בנ"ד שנתייחד לעולם להשתמש בו פעם לגרף ופעם לתשמיש נקי ומעולם לא נתייחד לביה"כ לבד ל"ח יחוד. ומה שה"ר מחדר האמלטי שעומדים בו ערומים ולבושים ומ"מ דינו כבית המרחץ לע"ד שא"ה דעיקר תשמישו הוא לעמוד ערוס ולרחוץ בו ומה שעומדין בו

**אמנם** שמעתי מפי איש אמונים בשם הגאון הג' מטאראג ז"ל שכל בתי כסאות שיש בהם קאנאליזאציע להדיח המקום אחר עשיית לרכים אין עליהם דין ביה"כ

ע"כ שמעתי ולענר"כ דתליא בפלוגתא דהנה בחו"מ סוסי' פ"ג בספסל נקוב ונפנין עליו מותר לקרות ק"ש כנגדו וכו' שאין הגרף תחת הנקב משמע דבכל פעם שגריך לפנות מעמיד שם הגרף ואח"כ מסלקו משם וכתב בה"ט בשם בה"ט שלפניו עוד הימר דדומה לסעי' ד' בתי כסאי דפרסאי שהנאה נופלת למרחוק אין לה דין בה"כ ובה"ט כ' שהוא רחוק כרחוק מורח ממערב נראה טעם החילוק דשם הנאה חולפת ועוברת תיכף ואין לה מנוח כלל כאן משא"כ בספסל דהנאה מונח זמן מה אלא שאח"כ מפנהו וא"כ גם כ"ד כן דמונח זמן מה ואח"כ מדיחו:

**אך** גם לבה"ט החדש יש להקל לענין היולא מביה"כ כזו דא"ל נט"י דהרי לשו"ע שם לפי פ"י השרישה קיל בה"כ זו משא"כ ביה"כ דא"ל להרחיק אפי' לפניו רק ד"א עיי"ש בפמ"ג ס"ח סק"ה דמן הדין ספסל כבה"כ חדש ובה"כ חדש ס"ל דא"ל להרחיק רק ד"א גם לפניו והנוג"א חולק על השרישה וס"ל דדעת הב"י דדינו כבה"כ יסן שאין בו לואה רק דס"ל דגם בה"כ ישן יש בו קולא זו [וע"ז תמה המג"א] וסו"ס ק"ל זה מביה"כ שיש בו לואה וא"כ י"ל דהא דיוולא מביה"כ לריך נט"י הי"ד בה"כ שיש בו לואה שאז יש עליה כל חומר בה"כ אבל לא בזה גם כעו"ז שם לפי פ"י הלבושי' שרד יש קולא בספסל לענין אם הנקב מכוסה וי"ל ג"כ כג"ל דכך שאין עליה כל חומר בה"כ א"ל נט"י: **ור"באו'** יש לחלק דשאני ספסל דהגרף עומד ליגעל משם ואינו קבוע משא"כ כנ"ד דהגרף נשאר תמיד קבוע בבה"כ אך דהנאה עומד ליגעל משם. אמנם ז"ח דכיון דהגרף עומד לנקותו אין שם גרף עלה דהרי קיימ"ל דגרף שג מחכות וזוכות מהני דחה לענין שיה' מותר לקרות ק"ש נדה והקטרה של הבה"כ דידן הוא של פארלעלאן

ודומה למ"ש בשו"ע סי' פ"ו ס"א דכל"ח המזופה זכרית מועיל ג"כ הדחה לקרות ק"ש נדה [ובמ"ב שם נסתפק בגרף של פארלעלאן אם מועיל הדחה כיון דלענין בליעת איסור יש מחמירין ונטוה להקל אך למעשה כ' דרמ"י להחמיר ולענר"כ דהיי"ד בשהה בחוכו מעל"ע לענין זה דינו ככל"ח דכיון דל"מ הדחה אבל גרף שדרכו להדיחו תדיר ואין שוהה בחוכו מעל"ע אפילו לענין איסורין אין דינו ככל"ח כמ"ש הפמ"ג יו"ד סי' ק"ה דכל"ח חדש בולע מיד ואילו כל"ח גליזירט אינו בולע מיד עיי"ש וכיון דדרך בה"כ דידן להדיחם בכל פעם אחר עשיית לרכים אין עליו שם גרף כלל וא"כ ל"ח שמיזחד לגרף:

**ורשתיא** דתית להכי מזה עלמנו יש ראי' לדברי הגאון מטארנא זל"ל דכמו דגרף שדרכו להדיחו איז שם גרף עליו ועי' ח"ר סי' פ"ו בשם של"ה דגרף של מחכות ושל זכרית די שידחוהו מע"ש לע"ש ה"ה בה"כ שדרט להדיחו אין שם בה"כ עליו. עד שקשה לי על בה"מ החדש למה תמה על בה"ט שלפנינו בסי' פ"ג ס"ה הנ"ל בדיון ספסל נקוב שבדיחו דלכאו' היינו כ"ד דמה לי אם מדיחין הגרף בכל פעם או מסירין הגרף בכל פעם עד שמהפכה קוי זו נלע"ד דספסל נקוב מיירי שאין מסירין הגרף רק שאינו עומד תחת הנקב רק מרחוק והנאה נופל בו בחלכסון דדומה לבה"כ דפרסאי אך דבתי כסאי דפרסאי הנומח הוא רחוק ד"א וכאן אינו נופל לנרחוק ד"א אך לעומת זה יש לו מעלה שהנקב מכוסה בדה וע"כ חמיר קלת מבתי כסאי דפרסאי אבל אם מסירין הגרף תדיר אה"כ דמותר וכן כנ"ד שמדיחין הגרף תדיר אין שם בה"כ עליו כנלע"ד בזה.

### סימן קיא

עוד בענין הנ"ל

חשובה בענין הנ"ל להרב הגאון ר"א וויזנבערג שליטיא

**מכתבו** דמר הגיעני. מה שהעיר כתר"ה דבה"כ שבזולגאן ל"ח מיוחד לבי דברים לעשיית לרכיו ולרחיבה דעשיית לרכיו קודם בהכרח להרחיבה לא איריא דהוואדאטשאנג לתשמיש רחיבה נעשה גם לאורך גוים שהם רוב. והס א"ל נט"י אחר עשיית לרכים וא"כ לגבי דידהו שני התשמישים שוים. ואין א' סיבה לחברו. ואפי' בישראל יש כמה הולכים לשם לרחוק ידים בבקר אחר קימח משנתם. או ביום אחר חכילה לרחוק ידים מזהמח המחבל וא"כ אין תשמיש רחיבה טפל לתשמיש לרכים:

**אשר** כי עוד כתר"ה שליטיא דתשמיש בה"כ חשוב יותר עיקר משום שהוא יותר הכרחי מתשמיש רחיבה דברים של טעם הם. מ"מ יש מעלה ברחיבה לעומתו דרחיבה הוא תשמיש יותר תדיר כי אחר עשיית לרכים רוחלים ידים ועוד רוחלים בבקר או באמצע היום אחר

שינה ואחר חכילה. ותו דהוואדאטשאנג נעשה גם לקחת ממנו מים לשתי' לתינוס יהודים. וא"כ ממניש תשמיש רחיבה תדיר לעומת תשמיש לרכים בישראלים שרוחלים ידים אחר עשיית לרכים א"כ הרחיבה של אחר עשיית לרכים הוא שוה ממש לעשיית לרכים ועוד שמי עליו נוספות אחר שינה ואחר סעודה ונכרים שאין רוחלים אחר שינה [הגם ד"ל דמ"מ רוחלים ידים אחר חכילה] משתמיש משם מים לשתי'. ותו דאם יהביר הלכה דל"ח בה"כ גם ישראלים ישתמשו משם מים לשתי' ואולי תלוי בסערת הש"ס יומא ל"ב: מה עדיף יותר מזה שנכנס לשני ולפנים או מה דכפרתן מרובה או בצע"י דזבחים ל"א. תדיר ומקודש ח"זהו קודם אם יתרון מעלה קודם או יתרון של רבוי הזמן קודם וכיון דתדיר ומקודש ח"זה שרלה יקדים כמ"ש רמב"ם וכן בה"ה דיומא ל"ב: משמע דשניהם חשובין מעלה ואין לא' יתרון על חברו א"כ ה"ה כנ"ד י"ל דחשוב שעשוי לשני הדברים בשוה:

אין מקום לחלק בין צנאו לשם ציה"כ לצנאו לבית דמי"מ השתחא משמש לחובו וחובו מיוחד לביה"כ ואפשר כונת הע"ז שהמחילה בין ציה"כ לבית מסיפס בעלמא וכחל החיזון הוא גם עכשו לשמירה הבית.] והנה ציה"כ של זכוכית ומחכת ג"כ חובו חסור וחולה לו מותר, וכן גרף של מחכת היה ראוי לאסור חובו אלא כיון שנעשה להשתמש בו לפי שעה וכיון שהוא של מחכת שאינו מזדקק לא חל עליו שם ציה"כ כלל וכ"ז מצואר צבי"י ס"י פ"ז, וגראה דגרף המלופה זכוכית מצפנים ונשרף מקלחו נעשה כל חובו גרף.

**ו) נראה** דאין דין ציה"כ בלא מחילות אם יחד מקום לפנות ואינו מוקף מחילות מכסה לוחות וקורא ק"ש, אבל אם המקום מוקף מחילות חייל שם ציה"כ על המקום ולא מהני כיסוי הלוואה שכל חוץ הבית נאסר, אבל כל שאין לו חוץ אינו חופש איור, אבל צמ"ב ס"י פ"ג צבה"ל, פשוט לו שהלוואה אוסרת איור ולא מהני כיסוי ו"ע.

**ומיהו** הכל מודים שאם המקום מוקף מחילות כל חובו נאסר ואף אם כיסה הלוואה ולפיכך הדעת נועה להכריע שאין הלוואה אוסרת איורא, דא"כ יש בכלל ציה"כ שני ענינים לחפוש שם ציה"כ על איורה כנגדה, ואם הקוף סביבה תופשת הוואה לה כל חוץ המחילות, ואין לנו לחדש דמשמעותו רחיע לפרש ציה"כ כבית המרחץ שאין בית המרחץ בלא בית.

**ואם** אין על האיור בלא מחילות דין ציה"כ אם כיסה מותר וכן אם חפר והוליא כל העפר המזוהם בעל לי דין ציה"כ במקום הזה, [ובזה דוד גם צמ"ב שם להקל משום דערך שמו מהני], אבל אם הקרקע מזוהם אף שאין כאן לואה עכשו דין העפר כגרף של חרס, דהדפנות המזוהמות דינן לואה עלמה.

**ואם** יחד מקום לפנות וכבר נפנה עליו ואח"כ הקיפו מחילות נראה דכל חוץ המחילות אסור מה"ט כדון ציה"כ אע"ג דעד השתחא לא נאסר האיור השתחא דיש לו חוץ אסור, וזה אינו בכלל הבעיה של הזמני לביה"כ דזה לא מצעו לי אלא צדחתא אבל כשמקיף מקום שכבר יש בו לואה בקביעות זהו ציה"כ גמור.

**ז) נראה** דאם עשה ציה"כ בשל חברו בגזילה קרקע המזוהם דינו כגרף וא"ל כאן יחדו בעלים אבל חוץ המחילות לא נאסר כיון שלא יחדו בעלים לכך ומכסה הלוואה ומותר או מוליא העפר המזוהם ומותר.

**ונראה** לפ"ז דציה"כ שנפלו מחילותיו הותר כל איורו ואם כיסה מקום הלוואה מותר שנעקר שם ציה"כ שאין דין ציה"כ אלא על איור המוקף.

**ח) ברכות** כ"ו א' רש"י ד"ה כנגד, ברחוק ד"ה, נראה דרש"י פ"י למאי דסי"ד השתחא דרפרס איורי צביה"כ שיש בו לואה ופריך לרצח דאמר לפניו מלא עיניו וע"כ לפרש הא דרפרס דכנגדו היינו ברחוק ד"ה אבל למאי דמסיק דרפרס צדחתא נראה דא"ל להרחיק כלל דאי רריך להתרחק ד"ה הו"ל למימר כי מצעו לי לרצינא חוץ ד"ה אבל חוץ לד"ה לא, ומדקאמר למיקם עלי' וללאוי בגוי משמע דהוואה לו מותר אפי' בסמוך [ומדברי המרדכי אין להוכיח כלום שאי אפשר לעמוד עליהם שהרי כתב דמוקימין לי באין צו לואה ולפי הגמ' באין צו לואה נמי רריך להרחיק מלא עיניו ודברי המ"א ז"ל אינם מספיקים לפשוטו] וכ"כ צמ"ב צ"ב שם א"כ.

**ולמדנו מכאן** שאין חוץ ציה"כ אסור מדין הרחקה ממקום שנפנה עליו שהרי בהזמנה א"ל להרחיק ומי"מ חובו אסור אלא חובו ענמו נאסר.

**ולמדנו דפ"ז** דאין הזמנה אוסרת הגרף שהרי אין הזמנה אוסרת אלא בחובו ולא בסמוך לו, והלכך הזמין לגרף ועדיין לא נשתמש קורא כנגדו.

**ט) והא** דמצואר צסוגין דכנגדו אסור ציש בו לואה או צישן אעפ"י שאין בו היינו ציש לו לביה"כ ג' מחילות ורוח רביעית פרוצה צמלאה והוא כנגד רוח הפרוזה אבל אם הוא כנגד מחילה לעולם מותר אלא א"כ הלוואה נוגעת צמחילה ויש על המחילה

**ד) הני** ציה"כ דידן לכאורה צבי"כ דפרסאי גינהו שהלוואה נופלת לצור רחוק ד"ה מן הנקב, אלא ש"ל דלא דמי דהתם צצח"כ דפרסאי לא היחה הלוואה מתעכבת כלל אלא מחגלגלת תיכף למרחוק אבל צהני דידן הלוואה מתעכבת עד שמרס עליה מים לשועפה, והנה גרף יש לו דין ציה"כ וכמש"כ צ"י סימן פ"ז צ"ב שם הר"ש ורש"י דאין בגרף אלא לפי שעה ולא בקביעות מי"מ כיון דמשתמש בו תדיר והכלי מזדקק השיב ציה"כ וה"כ צהני דידן כיון דמשתמש תדיר ואילו היחה הקערה של חרס היחה מזדקקת י"ל דיש עליה דין ציה"כ דאע"ג דהקערה מלופה צהיתוך כעין זכוכית ואין עליה דין גרף מי"מ כשהוא דנין על הבית אם יש עליו דין ציה"כ אין לנו ראי' מהני דפרסאי דהתם אינה שוכה כלל צמקום הסמוך אבל הני דידן דשיבה שיטור שמרס את מקומו אפשר דיש על הבית דין צ"כ ומה דומה לזה צ"כ שצפנה ממנו הלוואה בכל שעה דאפשר דיש עליו דין צ"כ, [ומיהו גם צהני דפרסאי אין מדרך הרגיל שלא יהא לכלוך צקרקע המדרון וע"כ כיון שאינו דרך קביעות ואינם מיוחדים לכלוך זה אין לכלוך זה עושה הבית עליון ציה"כ וא"כ הני דידן נמי אבל י"ל דהתם עדיף דגם המדרון צרשות אחר וצהני דידן הקערה צרשות העליון] ואע"ג דמצואר צמרדכי לעיל סק"ג דאם יש לו ספסל צבית ונפנה עליו תדיר אין על הבית דין צ"כ ולא דן המרדכי רק על הספסל וכמש"כ לעיל שה"ה שהלוואה בכלי ולא צקרקע הבית אבל אם נפנה על קרקע הבית וחוזר ומוליאה יש על הבית דין צ"כ, והא דלמד המרדכי מהני דפרסאי לחלל הספסל שאין עליו דין צ"כ, ומשמע לכאורה שאין נ"מ בין שוכה ומוליאו למחגלגל מיד, י"ל דהמרדכי לא למד רק שאין פירוע עלמו עושה הבית צ"כ אלא הנחת הלוואה, אבל זה דלא הוי הנחה ממש כל חד עעמי' לתוד צהני דפרסאי אין הנחה כלל, ובהא דספסל משום שמקבל בכלי והכלי אינו חיבור לספסל לעשות את חוץ הספסל צבי"כ.

**ומ"מ** יש מקום לומר דכל שמקום הלוואה מלופה צזכוכית או מחכת ומפנהו תיכף לא חל על הבית שם צ"כ כמו שלא חל שם גרף על של זכוכית ושל מחכת ולפ"ז הני דידן יש להן דין צח"כ דפרסאי. [עיין סק"ה.]

**והעולה לדינא** דבחוד ציה"כ דידן שהקערות מלופות היחוד כעין זכוכית ומחכת הדבר ספק אם יש עליהן דין ציה"כ, והני מילי צשמקום הלוואה רחוק ד"ה מפיה, [וד"ה שאמרו נראה דהמרחק של מזרה מערב דרום לפון נמדד ואין העומק משלים את הד"ה ורש"י] והקערה נקי' היעזב ואין שם ריח, ויש להחמיר מספק וציה"כ אע"פ שאין בו לואה משמע צרי' שהיא דאורייתא והצואו צ"י ס"י פ"ג [ומיהו לק' סק"ט צדדנו שהיא מדרבנן] ובחוד כנגד הכותל ודאי מותר כיון שאין הלוואה נוגעת צכותל ואין הכותל מזדקק כלל.

**ה) כ' הע"ז** דאם הכותל נעשה לבית ואח"כ סמך לו ציה"כ אין על הכותל שם ציה"כ ולמש"כ לעיל דאין דין ציה"כ רק ענ חובו [ודין ציה"כ כדון בית המרחץ שאין הכותל בכלל בית המרחץ דהא צבית האמלטי אין דין מרחץ] ורק הכותל המזוהם לא גרע מגרף א"כ אין נ"מ אם הכותל מיוחד לביה"כ או לא דגרף מליאותו מזוהם, [ואפשר לדעת הע"ז דאף כותל של מחכת של ציה"כ דינו כגרף דבזה ציה"כ חמיר עפי' מגרף אבל אין לנו מקור לזה כיון דגם גרף דינו כציה"כ ומי"מ הדפנות אינן נאסרין רק מחמת זרבתהן] [ויש מקום לומר דשאני גרף של מחכת גרף של ציה"כ צהני צזמן שהוא של מחכת אבל ציה"כ שחובו נאסר אף בשל מחכת גם תליו נאסרין אבל לא מסתבר הכי, ועוד שהרי דעת רצ"ב צצור ס"י פ"ז דמהני כפיה על פ"ו צצביע ואף העור לא חלק עליו אלא משום דבליע והוי צרו כתוכו, והרי גרף דינו כציה"כ כמש"כ צ"י שם צ"ב הר"מ והר"ש ורש"י וא"כ תליו כלוואה אלא ודאי שאין תליו ציה"כ הנקיים גדונים כציה"כ, ועוד אי תליו נאסרין גם תקרחה נאסרת וא"כ צתי כסאות דפרסאי למה כסחומות דמיה הלא תקרת החפירה כציה"כ ואף ש"ל שאחר האלכסון החפירה עמוקה י"ע צכתלים זקופות אבל כיון דסתמו משמע דבכל ענין מותר ומיהו י"ל דהתקרה משתמשת גם רלפה לבית שעי"ג החפירה וצכה"ג מודים הע"ז והמ"א], ובכל אופן

### שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן קיד

ובענין בית הכסא שדלתו פתוחה, הנה מצד הצואה מותר שהוא ברשות אחרת כמפורש בעירובין דף צ"ב עוד ביותר מזה עיי"ש ומפורש ברא"ש ברכות לענין פתח. אך יש לדון מצד ביה"כ אולי נחשב גם הדלת מביה"כ גופיה, אבל כיון שנוהגין להתיר בסגורה משום שלא נחשב כל הדלת לביה"כ דצד החיצון הוא להבית א"כ אף המזוזות והמשקוף נחשב כן ומותר אף בפתוחה אם אין ריח רע במקום שקורא ק"ש, וכ"ש בבה"כ דידן שיש להסתפק אולי יש להן דין בתי כסאות דפרסאי שבברכות דף כ"ו. אבל מ"מ בביה"כ"נ אין לעשות באופן שהדלת יתראה שם שהוא גנאי לביה"כ"נ שהחיוב אדרבה להדרה ולפארה ואם כבר נעשה או שלא אפשר באופן אחר יראו עכ"פ שהדלת תהיה סגורה תמיד וטוב לעשות אז שתי דלתות כשאפשר.

וליתול ידיים לאכילה אין יכולין אף בבתי כסאות שלנו. ולתפלה אם אין מקום אחר יטול שם ידיו אבל לא ינגבם שם אלא מחוץ לבה"כ, דלתפלה הא סגי בדיעבד גם בשא"ד שמנקין הידים ולא גרע זה מהם. ופשוט דעדיפא דעכ"פ נקיון דמיא הוי ולא יצטרך להדר עלייהו לכו"ע אף להיש ספרים בתוס' ברכות דף ט"ו. אבל לכתחלה צריך לראות שאף לתפלה יהיה בביה"כ"נ מקום אחר לרחוץ הידים, ידיו, משה פיינשטיין

### שו"ת יביע אומר חלק ג - אורח חיים סימן ב

עוד להרב הנ"ל ואשר הוסיף לשאול אם יש מקום להתיר לעשות נט"י, גם באמבטיא שיש שם בית - כסא, אלא שקבוע שם סילון מים, ועיי' משיכת בית - יד הסילון, מים רבים זורמים בשטף, ומנקים היטב את קערת ביה"כ"ס מכל הטינופת, ועיי"ז נשאר בהכ"ס נקי. או דילמא שאין זה מציל מהרוח רעה השורה בביה"כ"ס.

(א) לכאורה היה נראה ללמוד ד"ז מדין בית הכסא דפרסאי, דקי"ל (ברכות כו) דכסתומים דמו. וכ"פ בטוש"ע /או"ח/ (סי' פג ס"ד) בזה"ל: בהכ"ס שהוא בחפירה ופיו רחוק ד' אמות מן הגומא ועשוי במדרון באופן שהרעי מתגלגל מיד ונופל מיד למרחוק, וכן המי רגלים יורדים מיד לגומא, כסתום דמי, ומותר לקרות בו אם אין בו ריח רע. ע"כ. אכן המעיין יראה דרב המרחק ביניהם, דשאני התם שאין הרעי נשאר בפי הגומא כלל, אלא מיד נופל הוא ברחוק ד' אמות מפי הגומא, אבל כאן שהטינופת נמצאת בקערת ביה"כ"ס כל זמן משך שבתו לעשות צרכיו, עד שהוא קם ומושך בית יד הסילון של המים מכיון שירד עליו תורת ביה"כ"ס תו לא פקע. והו"ל כבית הכסא שפינהו שאסור לקרות כנגדו. כמ"ש באו"ח (ר"ס פג). וכ' מרן הב"י שם בשם רבינו יונה שאיסורו מן התורה, דלא קרינן ביה מחניך קדוש. ע"ש. וע' בשו"ת בית יהודה עייאש (חאו"ח סי' י) שכ', שאפי' רחצוהו וניקוהו, כל שנדחה שעה אחת, אין לו היתר לעולם, שאינו נקרא מחנה קדוש. ע"ש. ומינה לנ"ד דלא קרינן ביה מחנה קדוש. אכן י"ל קצת דשאני הכא שהוא עומד לפנותו בכל פעם איברא דקי"ל באו"ח (סי' פז), גרף של רעי וכו' של חרס, צריך להרחיק מהם כמו מצואה. אבל אם הם של מתכת, או של זכוכית, או של חרס מצופה, מותר, אם הם רחוצים יפה. ע"ש. הרי דבחרס מצופה מהני רחיצה יפה. וה"נ הכא דשיעי ולא בלעי יש מקום להתירם ע"י רחיצה יפה. אכן במשנ"ב ובבאה"ל שם כתב, שאף כלי פורצליין דינם ככלי חרס לענין זה, ולא מהני להו רחיצה, ואף דלפמ"ש הישועות יעקב יש מקום להקל בזה כיון דשיעי ואפשר להדיחן, מ"מ הואיל והפר"ח מחמיר אף בכלי זכוכית, נהי דלא קי"ל כוותיה, מ"מ בזה יש להחמיר. עכ"ד. ומינה דאף בקערות בהכ"ס שלנו יש להחמיר. והנה הגאון ממונקאטש בס' אות חיים (סי' מג), כ' להסתפק בבהכ"ס של מסלת הברזל, שהוא פתוח למטה והטינופת נופלת ארצה דרך הילוכו. אם מותר ליתול ידיו שם. וכו' לדמותו לבהכ"ס דפרסאי וכו'. ע"ש. והרה"ג ר' ראובן מרגליות שליט"א בס' נפש חיה (סי' ד) ג"כ נסתפק בזה, והניח בצ"ע. ע"ש. וע' בשו"ת לבושי מרדכי מה"ת (חאו"ח סי' קפב) שפסק להחמיר בזה ואין דבריו מוכרחים. וכן בשו"ת חלק לוי (סי' ג) פסק להקל. והובא בסימן הקודם (אות ח). ע"ש. וכן פסק בשו"ת מהר"ם בריסק ח"א (סי' קיז) להקל בזה. ע"ש. ואולם בבהכ"ס שלנו נראה דחמירי טפי מבהכ"ס דפרסאי. והרי הוא כמבואר.

(ב) ומצאתי בשו"ת מנחת יצחק (סי' ס), שנשאל בדין נט"י ואמירת דברים שבקדושה בבהכ"ס שלנו שיש שם סילון מים להדיח קערת בהכ"ס מדי פעם בפעם. ובתחלת הביא בשם הגאון מטארנא שדימה ד"ז לדין בהכ"ס דפרסאי, ושוב

הביא דברי הגאון ראש - ישיבת חכמי לובלין בשו"ת ארץ צבי (סי' קי וקיא), לחלק בין נידון זה לדין גרף של רעי של פורצליין שמחמירים בו, דשאני התם שהצואה שוהה בתוכו מעל"ע, אבל היכא שדרכו להדיחו תמיד וכגון בהכ"ס דידן, אין שם בהכ"ס עליו. ולבסוף הביא טעם נוסף להתיר בשם זקן אהרן וואלקין ח"א (סי' א), משום שאין בהכ"ס שלנו מיוחדים לכך, כי נעשו ג"כ לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, שיש ברזא מיוחדת לכך, וכיו"ב כ' המג"א/או"ח/ (סי' פז) לענין גרף של רעי, שאם הכלי נעשה גם לתשמיש אחר, כגון לשפוך לתוכו שופכין שאין בהם ריח רע מותר. ע"כ. ולפע"ד יש לפקפק בשלשת הטעמים הנ"ל. דמ"ש לדמותו לבהכ"ס דפרסאי, הנה רב המרחק ביניהם ולא קרב זה אל זה. וכנ"ל. וכן מ"ש דשאני גרף של רעי ששהה בתוכו מעל"ע, הנה מד' הפוסקים מוכח שאפ"ל בפעם אחת ולא שהה בתוכו כ"כ נעשה כצואה. וכן מתבאר בברכי יוסף (סי' פז סק"ב), שאף בצונן החמירו בזה. ע"ש. וכן מ"ש להקל מפני שאינו מיוחד לכך שנעשה ג"כ לרחוץ פניו ידיו ורגליו, הנה עיקר תשמישו הוי לביהכ"ס, ושם בית הכסא עליו, ושאר תשמישין אלו טפלים אליו. ולא פקע ממנו שם בהכ"ס בשבילם. וכיו"ב כ' בעצמו בשו"ת מנחת יצחק (סי' נד), שאין להק' בבית אמצעי של בית המרחץ למה אסור בד"ת, והרי עומדים שם ערומים ולבושים, וכיון שמייוחד לכך ולכך יש להתיר. כמ"ש המג"א (סי' פז) בדין גרף של רעי, שאם הכלי נעשה גם לתשמיש אחר מותר. ש"ל דעכ"פ שם בית - המרחץ הוא על כל אותו רשות, והא דהוי שם מרחץ עליו הוא גורם להכריע להיכא דמיוחד לזה ולזה לאסור לכתחילה. ע"ש. וא"כ ה"נ שם בהכ"ס עליו ואין להתיר לומר שם דברים שבקדו' וע' בשו"ת נצר מטעי (סי' ב). ומלבד זה הרי עיקר ד' המג"א (סי' פז) להתיר בגרף של רעי שייחדו גם לשופכין, אינם מוסכמים, וכמ"ש במחצית השקל שם דלפ"ד מרן הב"י אין להתיר בזה. וכן פסק להחמיר בברכי יוסף (שם סק"א). והחס"א (שם סק"ח). ע"ש. ואפשר שלזה כיון הגאון ארץ צבי, שהובא במנחת יצחק שם, שכ', שאפ"ל נחמיר לענין אמירת דברים שבקדושה שם, מ"מ לענין היוצא מביהכ"ס שצריך נט", בבהכ"ס כזה יש להקל לכ"ע. ע"ש. והמנחת יצחק שם מסיים, שבתשו' זקן אהרן מחמיר לענין לומר שם דברים שבקדושה, ובתשו' ארץ צבי הקל בזה להלכה אבל לא למעשה. אכן בנוגע לדין היוצא מביהכ"ס שצריך נט", במקום שעת הדחק שא"א לו בענין אחר הדבר פשוט להתיר. ע"כ. אולם בשו"ת חלק יעקב (סי' רה) העלה להחמיר בבהכ"ס שלנו גם לענין נט", וחילק בין ביהכ"ס דפרסאי לנ"ד, שהצואה מונחת כך לפי שעה בקערת ביהכ"ס, ודמי טפי לספסל נקוב (שבס"י פג ס"ה) שיש מחמירים. ולכן קשה להתיר ליטול ידיו שם, כיון שיצטרך ליטול ידיו עוד הפעם משום רוח רעה. עכת"ד. וכן היה נראה יותר לענין דינא.

(ג) וכן בקדש חזיתיה להגאון חזון איש ה' ק"ש (סי' יז אות ד), שחילק בין ביהכ"ס דידן לביהכ"ס דפרסאי. וכאמור. וכ' עוד שאע"פ שהקערה מצופה בהיתוך כעין זכוכית ואין עליה דין גרף של רעי, מ"מ כשאנו דנין על הבית יש לו דין ביהכ"ס. ושוב כ' לצדד בזה. וסיים שהעולה לדינא דבתוך ביהכ"ס דידן שהקערות מצופות כעין היתוך זכוכית או מתכת (ומפנהו תיכף), הדבר ספק אם יש עליהם דין ביהכ"ס. ע"ש. ונראה שהנכון בזה לעשות איזו מחיצה של נסרים בגובה עשרה טפחים ורוחב ארבעה בין מקום ביהכ"ס, לברז הנתון שם. ועי"ז מחיצה מפסקת בין מקום הטומאה לטהרה. +/מלואים/ וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (חאו"ח סי' יג). ע"ש. + ויש מקום להתיר בזה גם להזכיר דברים שבקדושה ע"י הברז, מן המחיצה ולחוץ. שהרי אם היתה הצואה ברשות אחרת גבוה י"ט או נמוך י"ט, אפ"ל יושב בצדה ורואה אותה, מותר לקרות כנגדה, אליבא דהרא"ש, דשפיר קרינן ביה והיה מחניך קדוש וכמ"ש בש"ע/או"ח/ (סי' עט ס"ב). ואע"פ שכ' שם שלד' הרשב"א אין להתיר אלא בשאינו רואה אותה. וא"כ ה"נ אי הוי דינו כביהכ"ס, אין להתיר, מ"מ נראה דהו"ל ספיקא דדינא, וכמ"ש במשנ"ב בבאה"ל שם. ושכ"כ בח"א. והואיל ועצם הדבר בביהכ"ס דידן לא יצא מידי ספק, וכמ"ש החזון איש הנ"ל, יש להתיר ע"י מחיצה הנ"ל. ומ"מ טוב להחמיר גם בזה לענין אמירת דברים שבקדושה, הואיל ורבו האחרונים ז"ל האומרים שדעת מרן נוטה להחמיר כד' הרשב"א. וכמ"ש להדיא המשנה ברורה בביאור הלכה שם. וכ"כ בב"י שטוב להזהר כד' הרשב"א. וכ"פ בכה"ח שם (ס"ק טו"ב). אבל לענין נט"י יש להקל בפשיטות ע"י מחיצה.

(ד) ומיהו נראה שיש להתיר בנ"ד בשעת הדחק כשא"א לו ליטול במקום אחר, אף בלא מחיצה. וכמ"ש בשו"ת מנחת יצחק בשם האחרו' הנ"ל. ויש לצרף לזה דעת האחרונים הסוברים דבזה"ז אין הרוח רעה זו מצויה בינינו. וכמ"ש בלחם משנה (פ"ג מה' שביבת עשור ה"ב), ובאר"ר (סי' א סק"ד) בשם דמשק אליעזר, לענין נט"י שחרית. שאין הרור"ר של

שחרית מצויה בינינו. וכ"כ רש"ל ביש"ש (פ' כל הבשר סי' לא). וע"ע למהר"ם בן חביב בתוס' יוה"כ (יומא עז): שכ' להוכיח זאת, ממ"ש יד מסמא יד מחרשת וכו', ובוה"ז לא ראינו ולא שמענו מעולם שמי שנגע בעינו קודם נט"י שחרית שנסתמא עיניו, וכן הנוגע באזנו כו'. אלמא שאין ר"ר של שחרית מצויה בינינו. וכרוחא דשיבתא שכ' התוס' (חולין קז): שאינו מצוי בינינו. ע"ש. וראיתי בס' סולת בלולה (סי' ד סק"ג) שגם הוא נתעורר בזה, שזה היפך החוש והמציאות. וכ' לרפאות שבר על נקלה, דמ"ש יד מסמא היינו בתורה, שהנוגע באחת מאלה נעשה סומא וחרש בתורה כי לא יבין מה שיראה בתורה ולא יבין מה שישמע בתורה. ע"ש. ומה יענה במ"ש (שבת קט) יד מעלה פוליפוס (ריח הפה והחוטם) וכו'. והמעייין בגמ' שם ישר יחזו פנימו שהדברים כפשטן. וע' בס' מנחת אהרן (כלל א סי' יג) שדחה ג"כ דברי הסולת בלולה הנ"ל, דקב"ה מאריך אפיה וגבי דיליה וכו'. ע"ש. אך היותר נכון בזה כמ"ש מהר"ם ב"ח הנ"ל. ועכ"פ נחלש מאד הר"ר הזה עד שכמעט עבר ובטל מן העולם. (ובכה"ח סי' ד ס"ק יט הביא ד' הסו"ב. ולא העיר מהנ"ל.) וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' ט). וא"כ כ"ש לר"ר של בהכ"ס שאינה חזקה כ"כ כר"ר של שחרית. ואף שיש חולקים בזה וחיישי לר"ר גם בזה"ז, מ"מ חזי לאצטרופי לסברות הנ"ל להקל בשעת הדחק ליטול ידיו בברז שנמצא בבהכ"ס שלנו, הואיל והוא תמיד נקי ע"י סילון המים שבתוכו אבל שלא בשעה"ד אין להקל בזה וכ"ש שאין לומר שם דברים שבקדושה. ואם אין קערת ביהכ"ס נקיה תמיד אין להקל כלל אף לענין נט"י. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק, ויערה עלינו רוח טהרה ממעון קדשו. אמן. והנני דו"ש באה"ר עובדיה יוסף

### **שו"ת הלכות קטנות חלק ב סימן נז**

שאלה אם מותר לדבר בעשיית מצוות במקומות שאינן נקיים כגון נלך ונקנה לולב טוב וכיוצא כגון להרהר היאך יעשה סוכה נאה וטלית נאה וכו': תשובה עד שאתה שואלני אם מותר להרהר בהם שאלני אם מותר לעשותם במקום שאינו נקי שמצינו (יו"ד סי' י"ד) שוחטין ובודקין בבית המטבחים ושם אי אפשר שלא להרהר בד"ת שלא לשהות ושלא לדרוס וכשבדק הריאה איזה ספק שיזדמן צריך להעלות בזכרוננו זה אליבא דפלוני כשר ולפלוני פסול. גם נכנסים בציצית לכה"כ ולפי זה נאמר דגם יטול שם לולב ויתקע שם שופר אתמהה בדיעבד לא קאמינא או היכא דהוי כבדיעבד שאין שם מקום אלא הוא שיוצא אבל לכתחילה ודאי אסור שלא יהיו מצות בזווית עליו כההיא (שבת כ"ב) דלא יכנסו ברגל. ודבור אסור במקום שאינו נקי כל מקום שיבא לידי הרהור ולחשוב בשיעור אורך ורוחב או הכשר המצוה כפי התורה והשוחט ובודק במלאכתו הוא עוסק וכבר הוא בקי בה ואינו מעלה בדעתו שום דבר הלכה אלא כיצד יטול מלמולי הבשר אבל כשיזדמן לו ספק שצריך הרהור יצא לחוץ ידבר והציצית מכסין אותם (עי' עקרי הד"ט חלק או"ח סי' ה' אות ט"ו):

### **שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן כא ס"ג**

מותר ב' ליכנס בציצית ג' { יד) לבית הכסא

### **ט"ז אורח חיים סימן כא**

מותר ליכנס כו'. נראה היינו דוקא בבגד שעשוי למלבוש ובו ד' כנפות נתחייב בציצית אבל בטליתות של מצוה שלנו שאינן רק להתפלל בהם אין נכון שיכנס לב"ה דוגמא לדבר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים דרשינן ד"א בגדים שבישל בהן קדיר' לרבו אל ימזוג בהם את הכוס וק"ו להאי מילת' שמיוחד לדבר קדושה דוקא והלא גם בסעיף שקודם לזה נתן חומרא לטלית של מצוה שבלה טפי מציצית שנתקלקלו לפ"ד הש"ע ס"א ומש"ה כתב הטור סי' ח' בטלית שפשט כדי ליכנס בו לב"ה ואע"פ שכתב ב"י שם דלאו משום איסור נקט רבינו כן אלא מיירי שא"א לעשות בו צרכיו אם לא בהפשטת טלית נלע"ד יותר נכון דרך שכתבתי ואף שאין ראייה לאיסור מ"מ לא גרע מההוא דרך ארץ שזכרנו אבל מ"מ הטלית קטן שלובשין תחת הבגד שאנו נוהגים בו בזה ודאי מותר ליכנס לצרכיו כיון שהוא מכוסה. ועוד נ"ל דג"כ ההולכים מבה"כ ביה"כ לפנות והם מלובשים קיט"ל צריך שיפשיטו קיט"ל כיון שבגד זה מיוחד להתפלל בו כנ"ל:



## ביאור הלכה סימן תקפח

שמע ט' תקיעות וכו' - עיין מה שכתבנו במ"ב לענין אם הפסיק מחמת אונס וקשה לי לפי מה שהכריע הרב מג"א בסימן ס"ה שלא להחמיר בהפסיק מחמת אונס אלא א"כ בשהאונס הוא בגוף הדבר כגון שלא היה האדם ראוי מחמת גוף נקי או שלא היה המקום ראוי שלא היה נקי א"כ לכאורה ל"ש זה רק בתפלה או בבהמ"ז ובהלל ומגילה שעכ"פ אסור להזכיר שם ולאמר דברי תורה במקום מטונף משא"כ בתקיעות שאינה רק מעשה מצוה והיכן מצינו שאסור לקיים מצוה כשגופו אינו נקי או במקום שאין נקי האם אסור ללבוש טלית של ד' כנפות כשגופו או המקום אינו נקי לא מצינו כן בשום מקום וצ"ע. ובמטה אפרים מצאתי שכתב וז"ל נראה שאם התחיל לתקוע ומים שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר לתקוע מראש להלן על הסדר ואם תקע בשעה שהמים היו שותתין או אפילו מצא צואה במקומו יצא ומ"מ יש לו לחזור ולתקוע בלי ברכה עכ"ל דימה זה לדינא דק"ש ואפשר שהטעם הוא דכיון דק"ל דצריך כונה לצאת ידי המצוה שציונו הש"י זה גופא ג"כ חשיב כדברי תורה [ודומיא דפסק הרמ"א סימן פ"ד דאסור לענות אמן בבית המרחץ] ולא גרע מהרהור בד"ת. וגם י"ל בפשיטות דבשעה שמקיים מצוה בפועל הוא עבודה ואין לעשות עבודת ד' דרך בזיון דהוא בכלל ביזה מצוה. וגדולה מזו אמרו בר"ה דף ל"ג דאסור לצחצח שופר של ר"ה במי רגלים מפני הכבוד והוא רק הכשר מצוה וכ"ש המצוה עצמה:

## שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן כט

בדין הפרשת תרומות ומעשרות וקיום מצוה במקום מטונף

(א) עמדתי ואתבונן בהא דתנן (בפ"ק דתרומות מ"ה), חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה, האילם והשכור והערום והסומא ובעל קרי. ואמרו ע"ז בירושלמי (שם ה"ד), תנא, יש מהן מפני הברכה, האילם והערום ובעל קרי. ויש מהן שאין יכולים לתרום מן המובחר, הסומא והשכור. וכן הוא בתוספתא (רפ"ג דתרומות). ובגמרא (ב"מ קיד:), מנין לערום שלא יתרום, שנאמר ולא יראה בך ערות דבר, ופירש רש"י, ערות דבר, בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערות דבר, ש"מ שאין אדם מברך כשהוא ערום, ותורם בעי ברכה. עכ"ל. ותנן נמי (בפ"ב דחלה מ"ג), האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות עצמה, אבל לא האיש. ע"ש. מכל זה למדנו שאסור להפריש חלה או תרומות ומעשרות כשהוא ערום, מפני שאסור לו לברך. וכ"פ הרמב"ם (פ"ד מה' תרומות ה"ד, ופ"ה מה' בכורים ה"א). ובטוש"ע (יו"ד סי' שכח ס"א, וסי' שלא סל"ב). והנה הדבר ברור שהוא הדין שאסור להפריש חלה או תרו"מ במקום מטונף, מפני שאסור לברך במקום מטונף, משום דבעינן והיה מחניך קדוש, וליכא. וכמבואר בברכות (כד:), ובפוסקים. וכן פסק כיו"ב הרמ"א ביו"ד (סי' יט ס"ב) שהשוהט בבית המטבחים שהוא מקום מטונף וא"א לו לברך על השחיטה, יברך ברחוק ד' אמות קודם שיכנס לשם, ולא ידבר עד לאחר השחיטה. ע"כ. וכן פסק בערוך השלחן (בדיני תרומות ומעשרות סי' מג סעיף ז), שאסור לתרום במקום המטונף, מפני שאסור לברך שם. ע"ש. **אלא דמשמע לכאורה שאם אינו צריך לברך, כגון שלאחר שהפריש תרו"מ בברכה על חלק מפירותיו, בא תינוק וטינף המקום, מותר להמשיך להפריש תרו"מ על יתר הפירות. והוא הדין למפריש מעשרות מפירות דמאי, שכשם שמותר להפריש מעשרות מפירות דמאי כשהוא ערום, כדתנן (בפ"ק דדמאי מ"ד) הדמאי מפרישין אותו ערום, והוכיחו מזה בגמ' (שבת כג) שא"צ לברך על הדמאי, ולכן מותר להפריש אותו ערום, כמו כן מותר להפריש אותו במקום מטונף. וכן מבואר בירושלמי (בפ"ק דדמאי ה"ד), מחללין דמאי במרחץ מפני שאינו טעון ברכה, אבל ודאי לא, מפני שטעון ברכה. ע"ש. ולכאורה יש להעיר מכאן על מ"ש מרן החיד"א בס' טוב עין (סי' יח אות לז), וז"ל, נסתפק גדול אחד, ישראל חבוש בבית אסורים, והמקום מטונף, שבודאי אסור להתפלל ולברך שם אפ"י בהרהור, אך יש להסתפק אם יכול לקיים מצוה במעשה בלי שום הרהור, כגון אם יושיטו לו דרך חלון צר לולב ואתרוג, אם יכול ליטלם בידו באופן שיעמיד על עצמו שלא להרהר עוד בזה, או דילמא גם מעשה המצות אין לעשות כי אם במקום נקי. ולכא' יש להביא ראיה מקידושין (לב:), יכול יעמוד לפניו בבית הכסא ובבית המרחץ ת"ל תקום והדרת, קימה שיש בה הידור, ואם איתא שאין לעשות מצוה במקום מטונף, למה לי קרא דתקום והדרת, אלא ודאי שעל מעשה המצוה לא קפדינן, ומש"ה אצטריך קרא לומר דבעינן קימה שיש בה הידור. אמנם בזה"ק פ"ר תרומה אמרו, דמצות בעי למקני להו באגר**

שלים ובאתקנותא דגרמיה ובאדכאותא דמשכניה. והובא בס' חרדים (דף ז ע"א). הרי שצ"ל הבית נקי וטהור כשמקיים מצוה. ויש לדחות דה"מ כשיש בידו לטהר המקום, אולם בנ"ד דאנוס הוא ואין בידו לטהר המקום שפיר דמי לקיים המצוה במעשה בלי הרהור. ועדיין צריך ישוב. עכת"ד בקצרה. ולכאן לפי האמור יש ראייה לזה מדין חילול דמאי במרחץ מפני שא"צ ברכה. ושור"ר כן בס' מאורי אור (חלק באר שבע דע"ט ע"א) שכ', בירוש' פ"ק דמאי אמרו שמוטר לחלל דמאי במרחץ כיון שא"צ ברכה, ומכאן יש ללמוד שאם לא היה בידו לולב בחוה"מ ונזדמן לו במרחץ סמוך לחשיכה ואין שהות לצאת לברך עליו וליטלו, מותר לו ליטלו ולנענע בו במרחץ בלי ברכה. ע"כ. והרי זה כמבואר.

(ב) ברם כד דייקנן פורתא נראה שיש מקום לחלק בין מצוה דאורייתא כנטילת לולב ואתרוג ביו"ט (כנידון מרן החיד"א הנ"ל), שהלכה רווחת היא בש"ע (סי' ס ס"ד) שמצות צריכות כוונה, וא"כ לא סגי בלי שיהרהר במצוה, ואסור להרהר בדברים שבקדושה במקום מטונף, למצוה דרבנן כהפרשת תרו"מ וחילול דמאי דהוי רק מזרבנן, ולא מבעיא למ"ש המג"א (סי' ס סק"ג) בשם הרדב"ז, שמצות דרבנן א"צ כוונה, א"כ הרי בידו לקיים המצוה בלי שום כוונה, אלא אף לד' החולקים על המג"א, וס"ל שאף הרדב"ז יודה שגם במצות דרבנן צריך כוונה, וע' בס' מגן גבורים בשה"ג שם, ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ג (סי' לד), ובשאר אחרונים, מ"מ נראה שבדין הפרשת תרו"מ וחילול מעשר שני לכ"ע א"צ כוונה, כיון דלאו מצוה דרמיא עליה היא, וכמ"ש רש"י בגיטין (מז:): דבכורים דלא טבלי לאסור הפירות באכילה, הויה מצוה דרמיא עליה, משא"כ תרו"מ דלאו מצוה דרמיא עליה היא אא"כ אוכלן. ע"ש. וכן מוכח בתוס' ר"ה (ד). ומכאן העירו האחרונים על מ"ש הט"ז ביו"ד (סי' א ס"ק יז), שיש מצוה בהפרשת תרו"מ אע"פ שאינו רוצה לאכול מהפירות. והגרע"א בחי' ליו"ד שם כ' ע"ד הט"ז, לא מצאתי דבר זה, כי בפשוטו אין מצוה בהפרשה רק כשרוצה לאכול, וכ"כ המג"א (סי' ח), וה"ה לגבי תרומה. ע"ש. והאמרי בינה חיו"ד (בדיני תרומות ומעשרות סי' ג) העיר לנכון ע"ד הט"ז מפרש"י גיטין (מז:): הנ"ל. וכן העיר בשו"ת עונג יום טוב (סי' קד) ע"ש. גם בשו"ת אבני נזר (חיו"ד סי' שצו אות ד) כ' דלא אמרינן ניה"ל לאיניש למעבד מצוה בממוניה אלא לגבי שאר מצות, אבל תרומה שהיא רק תיקון הכרי שרוצה לאכול, לא אמרי' הכי, וכמ"ש המג"א (סי' ח סק"ב) לגבי חלה שדומה לשחיטה שאינה מצוה כ"כ שהיא רק תיקון העיסה. וה"ה לתרומה. ומקור לזה מפרש"י (גיטין מז:): הנ"ל. עש"ב. והן אמת שהשפת אמת בחי' לפסחים (ט) תד"ה כדי, העיר שמד' התוס' רי"ד לקידושין (נח:): מוכח כד' הט"ז שאע"פ שאינו אוכל מהפירות רמי חיובא עליה להפריש וליתן לכהן וללווי, אך בפרש"י (גיטין מז:): מבואר להיפך. ע"ש. עכ"פ דעת רוב האחרונים הנקטינן כפי' רש"י הנ"ל. וכן העלה בס' תורת הארץ ח"א (פרק ב אות פ). וע' בשו"ת חבצלת השרון (חאו"ח סי' טו אות י). ובמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' כב אות ח). ובהערה. ע"ש. ואכמ"ל. ומעתה דין הפרשת תרו"מ וחילול מע"ש דמי להכשר מצוה שא"צ כוונה ככל המצות. ודמי למ"ש הרמב"ן בחי' לחולין (לא), וכן הובא בחי' הר"ן (שם), דהאי פלוגתא דרב ור' יוחנן דפליגי בדין נדה שנאנסה וטבלה אם עלתה לה טבילה, לא שייכא לפלוגתא דתנאי ואמוראי בפסחים (קיד:): ור"ה (כח) אם מצות צריכות כוונה או לא, דשאני הכא דטבילה ושחיטה לאו מצות נינהו אלא מכשירין, אבל במצות גופיהו לא מעיילי רב וריו"ח נפשייהו בהכי. ע"ש. וכ"ה בדברי הרמב"ן במלחמות (ס"פ ג' דראש השנה). ע"ש. וכן מרן הש"ע יו"ד (ס"ס קצח) פסק, נדה שטבלה בלא כוונה כגון שנפלה לתוך המים או שירדה להקר הרי זו מותרת לבעלה. עכ"ל. ומרן עצמו פסק באו"ח (סי' ס ס"ד) שמצות צריכות כוונה. וע"כ שמחלק בין טבילה שהיא הכשר מצוה, לשאר מצות דעלמא. וכן דעת הרדב"ז בתשו' ח"א (סי' לד). ע"ש. וה"ה להפרשת תרו"מ וחילול מע"ש שהם בחינת מכשירי מצוה להתיר הפירות באכילה, לכן א"צ כוונה, ורשאי לעשותם במרחץ ובמקום מטונף, והיינו דשרי הירוש' לחלל מע"ש של דמאי במרחץ מפני שא"צ ברכה. וכן ההיא דהרמ"א (סי' יט) בדין שחיטה במקום מטונף שיברך בחוץ רחוק ד' אמות, ויכנס וישחט במקום המטונף, משום שהשחיטה היא רק הכשר מצוה, ולא מצוה דרמיא עליה היא, וכמ"ש הרמב"ן והר"ן הנ"ל. משא"כ מצוה דרמיא עליה כגון נטילת לולב וכיו"ב דלא סגי בלא כוונה, ואפי' מצות דרבנן הרי דעת הרבה אחרונים שגם הן צריכות כוונה, ואף שהפרי חדש (סי' תפט) כ' בדעת מרן שמצות דרבנן א"צ כוונה, אין דבריו מוכרחים, וכבר חלק עליו המהר"ח אבולעפייא בס' מקראי קדש. וע' בברכי יוסף (סי' תפט ס"ק יג) מה שהאריך בזה. וע"ע בשו"ת ערוגת הבושם (חאו"ח סי' טז) ובשו"ת הרמ"ן (חאו"ח סי' י אות יג). ע"ש. וע' להרה"ג ר"ד סקלי בשו"ת קרית חנה דוד ח"ב (חאו"ח סי' יא) וי"ל ע"ד. ואכמ"ל.

ומיהו עדיין י"ל שמכיון שיש פוסקים רבים שסוברים שאפי' מצות דאורייתא א"צ כוונה, וכמ"ש הטור (ס"ס תקפט) בשם רב שרירא גאון ורבינו חננאל ורבינו יצחק אבן גיאת. וע"ע בתר"י (ספ"ק דברכות). ובהר"ן והמאירי (ר"ה כח). ובב"י שם. ע"ש. לכן במקום אונס ושעה"ד מוטב לסמוך עליהם ליטול לולב וכיוצא בו ולקיים המצוה בלי שום כוונה והרהור, ולא יתבטל מכל וכל מהמצוה.

(ה) ואנכי חזון הרבתי בדברי הגאון מהר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קעג), במה שנשאל אם מותר לעשות צדקה ומצות אחרות במקום מטונף, והשיב, שבדבר זה נסתפק בס' טוב עין, ובעקרי הד"ט כ' להתיר. ובסו"ד ציין לכמה ספרים בזה, ורמז לד' הרמ"א ביו"ד סי' יט שמותר לשחוט במקום מטונף ויברך בחוץ וכו'. וכ' שלענין ספירת העומר יספור בלא ברכה כדי שלא יאבד המצוה לגמרי בשאר לילות כשיצא לחפשי מבית האסורים. ע"ש. וכן פסק בספרו מועד לכל חי (סי' ה אות ו). ע"ש. אולם בעיקר מה שרצה להשוות דין נתינת צדקה לשאר מצות, לכאורה יש לחלק ביניהם, משום שלא מצאה הקפידה מקום לנוח בעשיית מצוה במקום מטונף, אלא משום שמצות צריכות כוונה, וא"א לכוין במקום מטונף, דהו"ל מהרהר בד"ת במקומות המטונפים. אבל מצות צדקה שא"צ כוונה, שהכל תלוי בהנאת העני, ומה איכפת לו לעני אם הנותן כיון לשם מצוה או לא. וכיו"ב ראיתי להגר"ש לנדא בס' אהבת ציון (דרוש י דט"ז סע"ד) שכ', שבעשיית צדקה המעשה בעצמו מועיל אף בלי מחשבת מצוה, וכמ"ש בר"ה (ד) האומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור. ואמר אדוני אבי הגאון (בעל נודע ביהודה) ז"ל הטעם למה שבכל המצות צריך לעשות המצוה לשם שמים ולא ע"מ לקבל פרס, משא"כ בצדקה, משום שכל מצות ה' אם אינו עושה לשם מצוה אין בו ממש ואינו עושה כלום, שהרי אם נטל לולב או הניח תפלין וציצית, לולא שיש בזה מצות הבורא יתברך שציונו לעשות כן, אין במעשה הזה שום תועלת מצד עצמו, ורק מפני שמקיים מצות הבורא שציונו לעשות כן, קיום המצוה גורם חשיבות ויקר תפארת המעשה, לפיכך אם אינו עושה לשם מצוה אין בו ממש, אבל בנתינת צדקה אף שאין בו מחשבת מצוה מ"מ הרי יש תועלת לעני בעשייתו, שאין הבדל אצל העני אם הנותן עושה צדקה לשמה או לא. לכך ביקש ירמיה (ב"ק טז) הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים, כדי שאפי' שכר מעשה לא יהיה בידם. ע"ש. וכן מוכח מדברי מרן החיד"א בס' פתח עינים ב"ב (י:) שבמצות צדקה לא בעינן כוונה בעשייתה, ע"ש. וע"ע בשו"ת הרדב"ז ח"ג (סי' תמא) שכ', שבכל המצות לא הותר לנסות את ה', חוץ מצדקה, (וכמבואר בתענית ט), והאומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור. וטעמא דמילתא משום תקנת עניים. ע"ש. וכ"כ בשו"ת שערי דעה ח"א (סי' נז), שבמצות שבין אדם לחבירו מצינו שלא הקפידה תורה על כוונה, ואפי' למ"ד מצות צריכות כונה אפשר שזה אינו אלא במצות שבין אדם למקום, ולכן האומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור. וכן בכל מצות שבין אדם לחבירו שעיקרן מפני תקנות העולם שרצה הבורא יתברך להטיב לברואיו לא איכפת לן בכוונת העושה כלל. ע"ש. וכ"כ עוד השערי דעה בח"ב (ס"ס יז). ע"ש. וע"ע בנחל יצחק ח"ב (בפתיחה אות יד והלאה). ובמש"כ בס' חזון עובדיה ח"א (סי' כט עמוד קנח). ע"ש. וא"כ אף במקום מטונף אפשר לקיים מצות צדקה. ודו"ק.

(ו) וגם הלום ראיתי אחרי רואי בשו"ת מעט מים (סי' צה) שנשאל במי שנמצא במקום מטונף, אם רשאי לספור העומר כדי שלא יאבד ממנו המצוה בשאר לילות. והביא דברי מרן החיד"א בס' טוב עין, וכתב שראיתו מההיא דקידושין (לב:): דבעינן קרא דתקום והדרת למעט בהכ"ס ומרחץ דלא הוי קימה שיש בה הידור, היא ראייה נכונה, דש"מ דבשאר מצות מותר לקיימן אף במקום מטונף. והא דקי"ל אסור להרהר בד"ת במבואות המטונפות, נראה שזהו דוקא לכתחלה, אבל כשהוא אונס והמצוה מתבטלת ממנו מכל וכל אם לא יעשה במקום מטונף, רשאי לעשותה בלי ברכה. וכדמוכח ממ"ש הב"י (סי' פה) בשם ר' מנוח ע"פ הירוש' וכו'. אך מ"ש בס' טוב עין בשם גדול אחד שיקיים המצוה בלי שום כוונה, ק' דהא קי"ל מצות צריכות כוונה, וי"ל דהיינו לפי המ"ד דס"ל מצות א"צ כוונה ולחוש לסברתו עדיף שיקיים המצוה בלי כוונה ממה שיבטלנה לגמרי. א"נ כשנטל לולב ויודע שהוא חג הסוכות דמי למ"ש בש"ע (סי' תעה ס"ד) שאם אנסוהו לאכול מצה בליל פסח יצא י"ח כיון שיודע שזוהי מצה והלילה פסח. ע"ש. עכת"ד. והנה כבר כתבנו לעיל כתיורצו הראשון, שמוטב לקיים המצוה בלי כוונה, ולצאת י"ח הראשונים שפסקו מצות א"צ כוונה, ממה שיתבטל לגמרי מהמצוה. ויש להרחיב הדבור ע"פ מ"ש בשו"ת קול אליהו ח"א (חאו"ח סי' לד) דהא דמצות צריכות כוונה אינו אלא מדרבנן. וכ"כ הגאון מהר"ש קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה (סי' קכז) בד"ה והנה לפי. ע"ש. וע' בפ' רשב"ם

פסחים (קיד): ובחי' הרש"ש שם. ובשו"ת יהודה יעלה אסאד (חאו"ח סי' קעג). וכבר הארכתי בזה בס' חזון עובדיה ח"א (סי' כט). והבאתי דברי האחרונים שנחלקו בזה. ע"ש. והשתא לא נפלאות ולא רחוקה דרכו של אותו גדול הסובר שבשעה"ד יקיים המצוה בלי כוונה. ויש לפלפל עוד בזה וע' להג"ר אליהו רגולר בשו"ת יד אליהו (חאו"ח סי' יד) שדן במי שחבוש בבית האסורים במקום מטונף אם רשאי בכ"ז לקרות ק"ש כדי שלא יתבטל ממצות ק"ש. שאפשר שמה שאמרה תורה והיה מחניך קדוש, אין זה אלא מ"ע שמחוייב לקיימה היכא דאפשר, וכל שא"א לקיימה לא חל החיוב, שהרי לא אמרה התורה בסגנון שאסור לקרות ק"ש במקום מטונף כי אם המצוה להיות מחנה ישראל קדוש וטהור, ודמי למ"ש בש"ע א"ח (סי' יג ס"ג) גבי מצות ציצית. ואפשר דאתי עשה דק"ש ודחי עשה דוהיה מחניך קדוש. עכת"ד. (וע"ע בסוה"ס בהשמטה ב'. ע"ש). ופשיטא שלדעת הרב יד אליהו שרשאי לקיים מצוה בלי ברכה. וכ"כ בשו"ת מהר"ם בריסק ח"ג (סי' לט אות ד) לענין נט"י באמבטיא, שהביא מה שהעיר בשו"ת שם משמעון (סי' ט) שאין לעשות מצוה במקום שאינו נקי, והביא מ"ש העקרי הד"ט בשם הרב טוב עין הנ"ל, וכתב שכיון שהתיר הרמ"א שחיטה במקום מטונף, ה"נ נט"י להא דמיא, ומכ"ש לפמ"ש הנשמת אדם שהאיסור להרהר בד"ת במקום מטונף הוא רק מזרבנן. ע"ש. וע' בדרכ"ת (סי' יט ס"ק כא) שהביא דברי העקרי הד"ט שהעיר מדברי הרמ"א, ע"ד הרב טוב עין, ודחה שע"כ לא כ' החיד"א אלא לגבי לולב ואתרוג שהיא מצוה חיובית, משא"כ שחיטה. ע"ש. (וע' בס' ילקוט הגרשוני מע' והיה מחניך קדוש. וי"ל ע"ד). - מסקנא דדינא שמותר לעשות מצוה בלי ברכה במקום מטונף כשהוא שעת הדחק ואונס גמור דלא סגי בלא"ה. ומ"ש בזוה"ק פ' תרומה שצריך לקיים המצות במקום טהור ונקי, זהו רק כשאפשר הדבר, וכמ"ש בזוה"ק (פ' צו דכ"ח ע"ב) דמצות דאורייתא דמקיימי רבנן תורה איהי לגבייהו. וע"ע במכתבי תורה להאדמו"ר מגור (סי' כו). ובס' עמק ברכה (עמוד יד). ואכמ"ל יותר. ועוד חזון למועד.